

CultureTalk Tibetan Language and Culture Video Transcripts:
<http://langmedia.fivecolleges.edu>
Nomads and Livestock

Lhasa Dialect
Tibetan transcript:

ཀ། བོད་ནང་ཕྱོགས་ཀྱི་འཚོ་རྟེན་གཙོ་བོ་ཅི་ཞིག་རེད།

ལ། ད་བོད་དུ་གཙོ་བོ་དེ་ཞིང་བ་དང་འབྲོག་བ་རེད་ལ།
ད་བོད་ཀྱི་བརྒྱ་ཚའི་བདུན་བཅུ་བརྒྱད་བཅུ་མང་ཆེ་བ་དེ་ཞིང་བ་དང་འབྲོག་བ་རེད་ལ།
ད་འདི་ཁྱིམ་ཚང་བཤད་ན་དང་པོ་ཡིན་ན་དེ་འབྲོག་བ་རེད། འདི་ཨ་ཕ་དང་ཨ་མ་ནི་ཁམས་ཕྱོགས་ཀྱི་རེད།
གཉིས་ཕྱོགས་ལ་ཁམས་བ་རེད།
ད་ཁམས་ཕྱོགས་ཀྱི་མི་ཡིན་ན་ས་ཆ་དང་ཚོའི་ས་ཚའི་ཆ་ནས་བཤད་ན་འདི་ཨ་ཕ་འདི་འདི་ཞིང་པའི་ཁོང་རྟོགས་རེད།
འདི་ཨ་ཕ་ཞིང་བ་གཅིག་འདི་ཨ་མ་འབྲོག་བ་རེད།
འདི་ཨ་ཕ་རྒྱུ་རྒྱུ་ལོ་ཕལ་ཆེར་ཉུ་ཤུ་ཞིན་ཡིན་དུས་དེ་འབྲོག་པའི་ས་ཆར་སོང་ནས་འདི་ཨ་མ་དང་མཉམ་དུ་གཉེན་
ན་སྐྱེག་བྱས་ནས་དེ་ནས་ཁོང་གཉིས་ཀྱི་གཞི་དེ་འདི་ཨ་མ་ཡོད་ས་དེ་ནས་གཞི་ཆགས་བ་རེད།
ད་ཅི་འདྲ་རེད་ཟེར་ན་དེ་ཁྱིམ་ཚང་རེ་རེ་ལ་དེ་ཁྱིམ་ཚང་ཕྱུག་པོ་དེ་ཚོ་ལ་དེ་སྐོ་ཕྱུགས་ཟེར་ན་དེ་གཡལ་དང་འབྲི་བ་
རྒྱ་དང་གཉིས་བརྒྱ་ཡོད་པའི་དེ་འདྲ་ཁྱིམ་ཚང་ཡོད་ནི་རེད།
འདི་ཁྱིམ་ཚང་ལ་ཆ་བཞག་ན་དེ་གཡལ་དེ་ཚང་ཚང་ལ་གཡལ་དེ་རྒྱུ་རྒྱུ་ཡིན་དུས་ལོ་བརྒྱད་ལོ་བདུན་དང་དུག་
ཡིན་དུས་གཡལ་ལྡ་བཅུ་ཡོད་རེད། དེ་ནས་རྟ་གསུམ། དེ་ནས་ལྷག་ཁ་ཤོས་ཤིག་ཡོད།
ལྷག་དེ་དང་ཚོའི་ཕ་ལྷལ་ལ་ཆ་བཞག་ན་ལྷག་ཉུང་ཉུང་ཞིག་མིན་ནས་ཡོད་ནི་མ་རེད།
ཁ་ཤོས་ཤིག་ལ་མིན་ནས་ཁྱིམ་ཚང་མང་ཆེ་བ་ལ་དེ་ལྷག་ཡོད་ནི་མ་རེད། ལྷག་འཚོ་ནི་མ་རེད།
དུལ་དེ་ཞེ་དུག་བོད་སྤྱོད་བྱེད་ནི་ཡོད་ནི་མ་རེད། མང་ཆེ་བའི་དེ་སྐོ་ཕྱུགས་ཀྱི་མར་དང་། འོ་མ་དང་
རྒྱུ་བ་ཚང་མ་དེ་སྐོ་ཕྱུགས་ཀྱི་ཁོང་ནས་ཡོང་གུན་འདུག་
རྒྱུ་བ་དེ་དེ་མང་ཆེ་བ་དེ་དོང་པའི་ས་ཆ་ནས་ཡོང་ནི་རེད།
འདི་ཨ་ཕ་ཁོ་ཚོའི་ས་ཆ་མང་ཆེ་བ་ན་དེ་རྒྱུ་བ་འདེབ་བཞིན་ཡོད་ནི་རེད། ནས་བཏབ། དེ་ནས་ཞོག་ཞོག་བཏབ།
ནས་བཏབ། དེ་ནས་སྲན་མ་ར་འདེབ་བཞིན་ཡོད་ག མང་ཆེ་བ་ཡིས་སྲན་མ་བཏབ།
དེ་བས་འབྲོག་བ་དག་གིས་མར་དང་རྒྱུ་བ་དང་འོ་མ་ལ་སོགས་ཅོང་བ་ཚོ་ལ་སྤྲད།
དེ་ནས་ཅོང་བ་ཚོའི་ཡང་རྒྱུ་བ་དང་འབྲི་རིགས་གཞན་བ་དག་རྒྱུ་བ་ལེན།
ད་ཐོན་ན་ཡིན་ན་དེ་འདྲ་བྱོས་ནས་ཕར་བརྗེ་རྒྱུ་བ་ལེན་བྱོས་ནས་འཚོ་བ་དེ་བསྐྱེལ་གོ་ནི་རེད་ལ།
ད་ཁོ་ཚོས་ཟ་མ་དེ་བརྗེ་པོ་རྒྱབ་ནས་། སོ་སོ་ཡི་ཐོན་སྐྱེལ་དེ་བརྗེ་པོ་རྒྱབ་ནས་དེ་འདྲ་བྱེད་ཀྱིན་ཡོད་རེད།
ཡང་དང་སང་འདྲ་ཡིན་ན་ཡང་མང་ཆེ་བ་ཡིས་འབྲོག་བ་དག་གིས་ཡང་དེ་སྐོ་ཕྱུགས་མང་པོ་ཡོད་ན་ཁ་ཤོས་གསོད་
ནི་རེད་སྐོ་ཕྱུགས་དེ་བཤའ་ནས་བཅོང་། ད་གི་དུལ་རྒྱུ་བ་ལ་ལེན།
ད་རྒྱ་མི་ཡིན་ན་སུ་ལ་བཅོང་ན་དེའི་ལག་ནས་རྒྱུ་བ་ལ་དུལ་ལེན།
དུལ་སྤངས་ནས་ད་དུལ་དེ་ཡིས་དེ་ཁྱིམ་ནང་ལ་དངོས་བོ་ཅི་ཞིག་དགོས་ན་དེ་ཉོ་གོ་ནི་རེད་ལ།

ལྷོ་མ་ཡིན་ན་ཡང་འབྲོག་པ་ཡིན་ན་མང་ཆེ་བ་ད་གྲུ་གྱི་ནང་དམ་ཡང་ན་སྐ་ཡི་ནང་དུ་བཟང་ཡོད་ནི་རེད།
ཅི་རེད་གོ། དེའི་tent...

ལ། ཟླ་ཟེར་ན་ཅི་ཞིག་རེད།

ཀ། ཟླ་ཟེར་ན་དེ་དང་སང་...ཕྱིར་རྒྱལ་གྱི་སྐད་དུ་tent་ཟེར་གུན་ཡོད་གི
ད་བོད་ཀྱི་འབྲི་དང་གཡག་གི་སྐྱུ་ཡིས་བཟོས་པའི་...སྐྱ།

ལ། གྲུ་རེད་ལ།

ཀ། གྲུ་..."

ལ། ད་གྲུ་དང་འདྲ་བོ་རེད།

ཀ། གྲུ་དང་འདྲ་བོ་རེད། གྲུ་དང་འདྲ་བོ་རེད། དེ་མང་ཆེ་བ་ད་དབྱར་ཀ་བེད་སྡོད་བཏང་གི་ཡོད་ནི་རེད།
ད་གུན་ཁ་ད་ད་གུན་ཁའི་ས་ཆ་ཁང་པའི་ནང་དུ་བཟང་། དབྱར་ཀ་ལ་ད་དེ་སྐ་ནང་ལ་བཟང་།
གང་ལ་ཡིན་ན་ས་ཆ་མང་བོ་འགོ་གོ་ནི་རེད་ལ། རྩ་ས་ཡག་པ་ཡོད་སར་འགོ་ནི་རེད་ལ།
དེ་འདྲ་བྱོས་ནས་ས་ཆ་གཅིག་ནས་ས་ཆ་གཅིག་ལ་སྐར་ནས་འགོ་གོ་ནི་རེད་ལ།
ས་ཆ་གཅིག་ནས་ས་ཆ་གཅིག་ལ་སྐར་ན་ད་སྐྱོ་ཕྱགས་ལ་རྩ་ཡག་པོ་བརྟེན་ནི་རེད།
མིན་ན་ས་ཆ་གཅིག་ནས་བཟང་ནས་བཟང་ན་སྐྱོ་ཕྱགས་ཀྱིས་རྩ་ཟོས་ནས་ཚར་སོང་ན་རྩ་བ་རྒྱ་ཡོད་ནི་མ་རེད་ལ།
དེ་རྒྱུན་གྱིས་ད་སྐ་ཡི་ནང་དུ་བཟང་།
དེ་ནས་དངོས་བོ་མང་བོ་ཞིག་TV་འདྲ་དེ་མོ་བཞོད་སྡོད་བཏང་དགོས་ནི་མ་རེད།
དེང་སང་ཡིན་ན་ཡང་མི་མང་ཆེ་བ་ད་སྐྱེ་ཚོགས་དེ་འཕལ་རྒྱས་སོང་བས།
ད་མི་མང་བོ་ཞིག་ལ་དེ་དག་བཞོལ་བའི་འདྲོད་པ་འདྲ་ཡོད་ནས་མི་ཚང་ནས་དེ་འདྲ་ཉོ་དགོས་བསམ་ནས་ད་ཡང་
སྐྱོ་ཕྱགས་དང་ཤ་དང་མར་མང་བོ་མང་བོ་བཅོང་གི་བྱིར་ནི་རེད་ལ། དེ་བཅོང་ནས་...མང་ཆེ་བ་ད་རྒྱ་མི་ལ་བཅོང་།
ཤ་ད་རྒྱ་མི་ལ་བཅོང་། རྒྱ་བ་དང་མར་ད་རྒྱ་མས་སྐྱེར་བཏང་ཉོ་ནི་མ་རེད།
མང་ཆེར་བོད་ལ་བཅོང་དགོས་ནི་རེད་ལ། དེ་ནས་སྐྱོ་ཕྱགས་ཀྱི་ཕྱགས་པ་དག་རྒྱ་མི་ལ་བཅོང་།
དེ་གི་རྒྱ་མིས་ཚུར་ལ་དདུལ་སྤྲད། དདུལ་དེ་ཡིས་ད་བྱིམ་ལ་མཁོ་བའི་ཅ་ལག་ཚང་མ་ཉོ་དགོས་ནི་རེད།
ད་ཞིང་པ་ཡིན་ན་ད་...ད་ཞིང་པ་མང་ཆེ་ཤོས་ཀྱིས་རྩམ་པ་འདེབ་བཞིན་ཡོད།
རྩམ་པ་དེ་ཡང་བོད་མ་རྟོགས་རྒྱ་མིས་རྩམ་པ་བཟོ་གི་མི་འདུག
བོད་ཀྱི་nomad...བོད་ཀྱི་འབྲོག་པ་དང་ཞིང་པ་གཞན་པ་དག་ལ་བཅོང་བཞིན་འདུག ཕྱར་ཚུར་ལ་བཅོང་།
དེ་གི་ཞོག་ཞོག་དང་དེ་འདྲ་ཡིན་ན་ནམ་རྒྱན་ཡིན་ན་རྒྱ་མིའི་ཚོང་ར་དང་དེའི་སྡོ་ཚོང་བཅོང་ས་ཡི་ས་ཆ་གང་ཡིན་
ན་ཞོག་ཞོག་བཅོང་གུན་འདུག

ད་མང་ཆེ་བ་ཞིང་བ་དག་གིས་སོ་སོ་ཡི་ལོ་རྒྱུ་དེ་མར་ལེན་ཚར་སོང་ན་སྤྲོ་ཚད་བཙོང་ས་དེ་ནང་ལ་བྱེད།
དེ་ནས་བཙོང་གི་ཡོད་ནི་རེད་ལ། མང་ཆེ་བས་དེ་འདྲ་བྱེད་བཞིན་ཡོད་པ་རེད།

English translation:

A: What are the major means of subsistence of Tibetan people?

B: Tibetans are mostly farmers and nomads; around seventy to eighty percent of the Tibetans are either farmers or nomads. My family was originally nomad. Both of my parents are from the Kham area; they are both *khampas*. In *Kham*, my area... my father belongs to a farming area. My father is a farmer, and my mother is a nomad. However, when my father was young, when he was about the age of 20, he went to the nomadic area, and got married with my mother, and they settled down in my mother's place. Each family has... wealthy families have around 100-200 livestock, such as yaks and female yaks. In the case of my family, we had... when I was little... when I was about the age of 6, 7 or 8, we had 50 yaks, 3 horses, plus some sheep. We did not have many sheep in our area; besides a few families, most of the families did not own any sheep, we did not herd sheep.

Money was not commonly used; butter, milk, and dried cheese are all made out from the livestock, and *tsamba*¹ is from the farming areas. My father's area produces *tsamba*. They grow barley, potatoes, and soy beans too. The majority of the people actually grow soy beans. Then the nomads bring their butter, dried cheese and milk to the farmers, and the farmers exchange them with their *tsamba* and other crops. That was how they lived in the past with the bartering system. They exchanged their food and their own respective products.

Nowadays, many people... for example, nomads with lots of livestock, they kill some of the livestock; they slaughter livestock and sell the meat for cash income. They get the money from Chinese people or whoever they sell their stuffs to. They use that money to cover household expenditures. In the past, nomads lived in tents or *sba*.

B: What is *sba*?

A: *sba* is... in English it is called "tent", it is made out of Tibetan yak hair.

B: So it is *gur*²?

A: *gur*...

B: Is it similar to *gur*?

¹ roasted barley flour

² fabric tent

A: It is similar to *gur*, it is similar to *gur*. They are mostly used during the summer. People stay in their houses on the winter pastureland during the winters. It is only summers that they stay in the tents. They move to many different places [in the summer], to look for better grazing lands. People move from one place to another like that, if they move like that from place to place, they can get nicer grazing land for the livestock. Otherwise, if people stayed in the same place for the entire time, the grass for the livestock would be out after awhile, so that there would be no grass for the livestock, that is why people stay in the tents [as it is easy for them to move.] They did not use a lot of household appliances, such as TV, in the past. Nowadays, as the society develops, many people also have the desire to own all that, so they sell more livestock, meat and butter. They mostly sell these to Chinese people; meat is sold to Chinese people, but Chinese people do not consume/buy any butter and dried cheese, so these are actually sold to other Tibetans. Animal skins are also sold to Chinese people. Then they get money from the Chinese people, and use that money to buy necessary household utensils.

For the farmers, most of them produce *tsamba*, *tsamba* is only consumed by the Tibetan people; Chinese people do not eat *tsamba*, so they sell it to Tibetan nomads and other farmers. They [nomads and farmers] sell stuffs to each other. Things like potatoes, people usually bring it to the Chinese market/vegetable market to sell them. Most of the farmers bring their crops to the markets to sell them out after harvest. That is how they are sold. That is what most of the people do.

About CultureTalk: CultureTalk is produced by the Five College Center for the Study of World Languages and housed on the LangMedia Website. The project provides students of language and culture with samples of people talking about their lives in the languages they use every day. The participants in CultureTalk interviews and discussions are of many different ages and walks of life. They are free to express themselves as they wish. The ideas and opinions presented here are those of the participants. Inclusion in CultureTalk does not represent endorsement of these ideas or opinions by the Five College Center for the Study of World Languages, Five Colleges, Incorporated, or any of its member institutions: Amherst College, Hampshire College, Mount Holyoke College, Smith College and the University of Massachusetts at Amherst.